

2025-02-20
S2023/00970
S2025/00314 (delvis)

Socialdepartementet

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag att nationellt samordna, stödja och följa upp arbetet för en stärkt mödrahälsovård, förlossningsvård, hälso- och sjukvård för flickors och kvinnors hälsa och vård för personer som har utsatts för sexuellt våld

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att långsiktigt arbeta för att stärka och utveckla mödrahälsovården, förlossningsvården, hälso- och sjukvårdens arbete med flickors och kvinnors hälsa samt vården för personer som har utsatts för sexuellt våld.

Socialstyrelsen ska ansvara för nationell samordning, stöd och uppföljning inom mödrahälsovården, förlossningsvården och hälso- och sjukvårdens arbete med flickors och kvinnors hälsa och vården för personer som har utsatts för sexuellt våld.

I uppdraget ingår att under 2025:

- Förbereda för nationell samordning, stöd och uppföljning inom mödrahälsovården, förlossningsvården och hälso- och sjukvårdens arbete med flickors och kvinnors hälsa och vården för personer som har utsatts för sexuellt våld.
- Utveckla Graviditetsenkäten i samarbete med bl.a. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).
- Följa upp mödrahälsovården och förlossningsvården, hälso- och sjukvården för att främja flickors och kvinnors hälsa och vården för personer som har utsatts för sexuellt våld ur ett jämlikhetsperspektiv. I detta ingår att följa upp regionernas insatser inom ramen för

överenskommelsen mellan staten och SKR inom området förlossningsvård och kvinnors hälsa för 2024.

I uppdraget ingår att fr.o.m. 2026:

- Ta ett utökat ansvar för samordning och stöd på nationell nivå avseende utveckling av mödrahälsovården, förlossningsvården, hälso- och sjukvårdens arbete med flickors och kvinnors hälsa och vården för personer som har utsatts för sexuellt våld.
- Löpande följa utvecklingsbehovet i regionerna när det gäller mödrahälsovården, förlossningsvården, hälso- och sjukvårdens arbete med flickors och kvinnors hälsa och vården för personer som har utsatts för sexuellt våld och genomföra kunskapsstödande insatser för regionernas arbete inom området.
- Systematiskt följa upp mödrahälsovården, förlossningsvården, hälso- och sjukvårdens arbete med flickors och kvinnors hälsa och vården för personer som har utsatts för sexuellt våld ur ett jämlikhetsperspektiv. I detta ingår bl.a. att följa upp regionernas insatser inom ramen för överenskommelsen mellan staten och SKR inom området förlossningsvård och kvinnors hälsa för 2025.

En viktig del i genomförandet av uppdraget är en nära och tät dialog mellan staten och huvudmännen. Arbetet ska utföras i nära samarbete med berörda verksamheter och anpassas efter verksamheternas olika behov. I genomförandet av uppdraget bör Socialstyrelsen beakta regionernas administrativa börda. Socialstyrelsen ska när uppdraget genomförs föra dialog med berörda huvudmän, Folkhälsomyndigheten, Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Nationella vårdkompetensrådet, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU), SKR, regionerna, berörda professionsföreningar och patientorganisationer samt med partnerskapet för kunskapsstyrning inom hälso- och sjukvård.

Socialstyrelsen ska löpande informera Regeringskansliet (Socialdepartementet) om hur arbetet med uppdraget fortskrider.

Socialstyrelsen ska senast den 15 september 2025 lämna en delredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Delredovisningen ska innehålla en plan för myndighetens arbete med uppdraget. Av planen ska det

framgå hur myndigheten arbetar för att genomföra uppdraget, vilka avvägningar som gjorts och kommer behöva göras, om det finns några hinder för arbetet och förutsättningarna i övrigt när det gäller Socialstyrelsens genomförande av uppdraget. Delredovisningen ska även innehålla en uppföljning av regionernas insatser inom ramen för överenskommelsen inom området förlossningsvård och kvinnors hälsa 2024.

Socialstyrelsen ska senast den 15 juni 2026 lämna en andra delredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Delredovisningen ska bl.a. innehålla en uppföljning av regionernas insatser inom ramen för överenskommelsen inom området förlossningsvård och kvinnors hälsa 2025.

Socialstyrelsen ska senast den 31 oktober 2027 lämna en slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2025 använda 8 500 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2025 uppförda anslaget 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård, anslagsposten 33 Förlossningsvård och kvinnors hälsa. Medlen betalas ut engångsvis efter rekvisition till Kammarkollegiet senast den 1 december 2025.

Medel som inte har använts för avsett ändamål ska återbetalas senast den 31 mars 2026 till Kammarkollegiet. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning av använda medel lämnas till Kammarkollegiet.

Redovisning, rekvisition och återbetalning ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Ärendet

En omfattande satsning på förlossningsvård och kvinnors hälsa har pågått sedan 2015. Totalt har ca 11 miljarder kronor fördelats till insatser som ska stärka regionernas förutsättningar att utveckla och förbättra förlossningsvården och arbetet med flickors och kvinnors hälsa. Medel har bl.a. betalats ut till regionerna genom överenskommelser mellan staten och SKR. Regeringen avser att fr.o.m. 2026 hantera statens arbete med området förlossningsvård och kvinnors hälsa via Socialstyrelsen, snarare än genom överenskommelser mellan staten och SKR. SKR har genom överenskommelserna haft en viktig samordnande roll i satsningen på

förlossningsvård och kvinnors hälsa, bl.a. som kontakt med regionerna och de som har genomfört reformerna i praktiken. Som förvaltningsmyndighet för verksamhet som rör hälso- och sjukvård tar nu Socialstyrelsen ett större ansvar för den nationella samordningen. I denna övergång är ett gott samarbete mellan regionerna, SKR och staten nödvändigt. Alla aktörer behöver fortsätta ta sitt ansvar för att det inte ska ske med risk för patientsäkerheten och en kunskapsbaserad och jämlik vård.

Sjukdomar som främst drabbar flickor och kvinnor har länge varit ett eftersatt område och det saknas ibland såväl verktyg för att diagnosticera som vård och behandling att erbjuda. Det finns i nuläget regionala skillnader i utfall av vården när det gäller sjukdomar och tillstånd som främst drabbar flickor och kvinnor. Detta kan innebära att vården skiljer sig åt beroende på var i landet flickor och kvinnor söker vård. Vårdkedjorna för flera av dessa sjukdomar är inte tydliga och kunskapen om hur de som drabbas av dessa sjukdomar ska vägledas rätt i vården behöver utvecklas. Väntetiderna är ofta långa för tillstånd som inte är akuta men som har stor påverkan på hälsa och livskvalitet. För att främja flickors och kvinnors hälsa behöver hälso- och sjukvården stärkas både avseende sexuell och reproduktiv hälsa och andra sjukdomar och tillstånd som främst drabbar flickor och kvinnor.

De allra flesta kvinnor är nöjda med sin förlossning och den vård de har fått i samband med förlossningen. Det finns dock fortsatta utmaningar när det gäller tillgänglig, jämlik och personcentrerad vård, bl.a. finns väsentliga skillnader i processer och resultat mellan regioner och förlossningskliniker. Tillgängligheten till förlossningsvården varierar mellan regionerna och antalet vårdplatser för förlossningar har under de senaste tio åren minskat. Det finns även skillnader när det gäller vård för olika grupper av kvinnor, främst mellan låg- och högutbildade kvinnor och mellan kvinnor födda i Sverige och kvinnor födda utanför Europa. Eftervården har varit eftersatt, både i nära anslutning till förlossningen och en längre tid efter förlossningen. Den kort- och långsiktiga kompetensförsörjningen av barnmorskor inom förlossningsvården är också en stor utmaning, bl.a. till följd av brister i arbetsmiljön.

Vården för personer, både barn och vuxna, som har utsatts för sexuellt våld behöver utvecklas för att bli mer tillgänglig, jämlik och kunskapsbaserad. Det saknas ofta även tydliga vårdkedjor för att upptäcka, hantera svar och remittera vidare under både det akuta och icke-akuta skedet. Vården behöver

även bli mer personcentrerad och beakta behov i grupper som behöver särskilt stöd i arbetet för god och jämlik sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Enligt Folkhälsomyndigheten kan det bl.a. handla om personer med bristande socioekonomiska förutsättningar, personer med migrationserfarenheter, personer med funktionsnedsättning, äldre, hbtqi-personer och unga samt unga vuxna.

Socialstyrelsens uppdrag att ta fram förslag till en nationell plan för förlossningsvården (S2023/00406) samt uppdrag att genomföra insatser för en jämlik hälso- och sjukvård med fokus på sjukdomar som främst drabbar kvinnor och flickor (S2023/00969) är viktiga delar i arbetet med att öka det nationella ansvaret för hälso- och sjukvården.

Närmare om uppdraget

I arbetet med uppdraget ingår att ansvara för nationell samordning. Socialstyrelsen ska även stödja regionernas fortsatta arbete med nationella riktlinjer och kunskapsstöd samt stödja det regionala arbetet för att öka tillgängligheten och vårdkapaciteten samt stärka kompetensförsörjningen inom området. Arbetet med fokus på flickors och kvinnors hälsa ska inkludera både sexuell och reproduktiv hälsa och hälso- och sjukvård för andra sjukdomar och tillstånd som främst drabbar flickor och kvinnor.

Socialstyrelsen ska kartlägga behovet av ytterligare kunskapsstöd riktade till hälso- och sjukvården. Om sådana behov identifieras ska myndigheten i första hand komplettera Socialstyrelsens befintliga kunskapsstöd på området. Om befintliga kunskapsstöd saknas bör nya kunskapsstöd tas fram. Socialstyrelsen ska även genomföra informationsinsatser, bl.a. för att bidra till ökad kunskap om implementering av kunskapsstöd. I arbetet med nya kunskapsstöd bör myndigheten även beakta andra kunskapsstöd som tas fram av t.ex. Folkhälsomyndigheten och SBU.

Socialstyrelsen ska i samverkan med berörda aktörer följa upp hälso- och sjukvården inom området. I uppföljningen bör tillgänglighet, vårdkapacitet och kompetensförsörjning beaktas. I arbetet ska Socialstyrelsen bl.a. följa upp regionernas insatser inom ramen för överenskommelserna för 2024 och 2025 mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner inom området förlossningsvård och kvinnors hälsa samt årligen samla regionerna för en dialog om tillståndet i mödrahälsovården och förlossningsvården.

Inom ramen för uppdraget ska Socialstyrelsen ta hänsyn till olika regioners förutsättningar och behov, t.ex. när det gäller tillgängligheten till förlossningsvården på landsbygden och tillgängligheten till vård mellan olika grupper av befolkningen. Socialstyrelsen ska även belysa skillnader i benägenheten att söka vård när det behövs och särskilt utsatta gruppers situation. Detta kan enligt Folkhälsomyndigheten bl.a. handla om personer med bristande socioekonomiska förutsättningar, personer med migrationserfarenheter, personer med funktionsnedsättning, äldre, hbtqi-personer och unga samt unga vuxna särskilt stöddas i arbetet för god och jämlik sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter.

På regeringens vägnar

Acko Ankarberg Johansson

Sara Salomonsson

Kopia till

Finansdepartementet, BA
riksdagens socialutskott
Inspektionen för vård och omsorg
Myndigheten för vård- och omsorgsanalys
Nationella vårdkompetensrådet
Statens beredning för medicinsk och social utvärdering
Sveriges Kommuner och Regioner
regionerna